

Motion till riksdagen 2006/07:K276

av **Gunnar Andrén (fp)**

Distribution av valsedlar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om modern distribution av valsedlar till landets väljare i alla vallokaler inklusive förhandsröstningslokaler vid riksdagsval, landstings- och regionfullmäktigeval, kommunalval samt EU-parlamentsval.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att förslaget om förenklad, förbättrad och förbilligad valseldsdistribution till envar väljare i Sverige bör prövas av Valmyndigheten i 2009 års allmänna val den andra söndagen i juni det året till Europaparlamentet för att kunna utvärderas inför de allmänna valen till riksdagen, landstings- och regionparlament samt kommuner den tredje söndagen i september 2010.

Motivering

Andelen förtidsröstande uppgår numera till ungefär var tredje röstande. Vid 2002 års val poströstade ca 1 600 000 väljare. Också i EMU-folkomröstningen 2003 och vid EU-valet 2004 var antalet poströstande mycket stort. Valmyndigheten har för 2006 års val ännu inte publicerat det exakta antalet förtidsröster.

Huvuddelen av de röstande 2002, ca 73 %, ansåg att det är lätt att förtidsrösta, enligt en undersökning som Posten AB då gjorde.

Från Valmyndigheten erhåller varje väljare information och röstkort om var, när, hur och i vilka val vederbörande kan rösta. För att man ska kunna bedöma om det spelar roll för valdeltagandet huruvida man har tillgång till valsedlar eller ej är det viktigt att jämföra olika val, särskilt allmänna val med lokala folkomröstningar som genomförs samtidigt.

Fel! Okänt namn på

Vid vanliga allmänna val är valdeltagandet mellan riksdagsval, landstings- och kommunfullmäktigeval mycket likartat, skillnaderna är närmast försumbara. Den avgörande skillnaden är väljarnas tillgång till val- eller röstsedlar.

Inte vare sig Valmyndigheten eller den tidigare traditionella samarbetspartnern, Posten AB, numera ersatt av kommunerna som ofta anlitar Svensk Kassaservice eller de kommunala biblioteken – eller särskilda kommunala röstmottagningsställen – tillhandahåller under normala betingelser valsedlar med kandidatnamn utöver i den egna kommunen, region- eller landstingsvalkretsen eller riksdagsvalkretsen. Det ankommer därför på partierna att se till att valsedlar finns tillgängliga på alla röstmottagningsställen, så även i/utanför de 6 266 vallokaler som var öppna på valdagen 2002 och de 6 177 vallokaler som var öppna valdagen 2006.

Det är en ogörlig uppgift, ett orimligt uppdrag. Förlorarna är väljarna som inte får korrekt information eller de korrekta valsedlarna. Följden blir att partierna försöker tillhandahålla namnvalsedlar för den aktuella riksdags-, landstings- (region-) och kommunvalkretsen men inte förmår att ställa valsedlar med förtryckta kandidater från andra delar av landet till de förtidsröstades förfogande.

Detta förhållande påverkar med stor sannolikhet det låga och sjunkande antalet personvalda kandidater. Vid 2006 års val var det endast drygt 21 % av alla väljare som personröstade – mot cirka en tredjedel som förtidsröstade.

När så många som ungefär var tredje röst avgivits i förtid, är det få väljare som gör sig besväret att söka rätt kandidatlista utan de nöjer sig med den partivalsedel som finns tillgänglig.

Så påverkas personvalsmöjligheten

Detta är till men för personvalsmöjligheterna, en rent teknisk begränsning – ej förutsedd av lagstiftaren, riksdagen, då försöket med personval allra först genomfördes på försök i ett fåtal kommuner 1994 – men som direkt påverkar möjligheten att nå 8- och 5-procentsspärrarna i riksdags- respektive region/landstings- och kommunalval.

När en mycket stor andel av valsedlarna endera bara är partimärkta eller inte alls kryssade blir det ogörligt för många kandidater att nå spärrgränserna. Ett starkt argument för en förändring är just att den tekniska begränsningen, avsaknaden av personmarkerade valsedlar vid valtillfället, undergräver värdet av personvalet.

Hur väljer man nämligen person när man inte vet vem som kandiderar?

Den enkla lösningen

Det finns emellertid – enligt min mening – en teknisk möjlighet att lätt distribuera relevanta valsedlar för registrerade partier till alla röstande.

Det kan ske genom att det i varje vallokal och hos varje förtidsröstningsmottagning finns en vanlig skrivare – låt oss kalla den valsedelsmaskin – som

Fel! Okänt namn på

levererar de korrekta valsedlarna i samma ögonblick som den röstberättigade beslutar sig för att rösta i röstlokalen.

Genom att på röstkortet från Valmyndigheten, utöver nuvarande streckkoder, också tillföra en streckkod som identifierar valdistriktets röstsedlar med dess valbara kandidater – möjlighet föreligger ju alltid att bara rösta på parti – skulle en skrivare, kopplad till Valmyndigheten, kunna leverera valsedlarna för de aktuella valen, i korrekta färger, för samtliga registrerade partier och med partiernas kandidater.

Denna skrivare, här benämnd valsedelmaskin – som inget annat är än en datorstyrd skrivare försedd med gula, blåa och vita valsedlar i skrivarfacken – skulle på någon sekund leverera samtliga relevanta valsedlar för registrerade partier, för rätt valkrets och val samt med registrerade kandidater.

Själva röstavlämnandet och röstmottagningen skulle inte påverkas.

En marginell fördel skulle dessutom kunna vara att en kandidat som avlidit från det att nuvarande tryckta valsedlar levereras 1–2 månader i förväg till partierna direkt skulle kunna avföras.

I Sundsvall inträffade exempelvis den tråkigheten att ett partis kommunala toppnamn vid 2002 års kommunalval avled dagen före valdagen, vilket kom till allmän kännedom via dagstidningarna och åtminstone mentalt påverkade möjligheterna för det aktuella partiet.

Vid 2005 års kyrkoval kandiderade en död företrädare för Centerpartiet i Närke; det var ogörligt att få fram nytryckta listor.

Vid 2006 års val förekom i flera fall att avhopp, övergångar till andra partier eller uteslutningar i sent skede, eller att kandidater, exempelvis i Folkpartiet ända upp till riksdagsersättarenivå, beslutade sig för att inte kandidera på grund av sent inträffade händelser, fanns med på listorna som erbjöds väljarna.

Det är dålig service.

Med möjligheten att ändra i kandidatlistan även sent, ja, fram till själva valdagen, skulle partierna bland sina registrerade kandidater kunna ta bort avlidna, avgångna eller på andra sätt i grunden icke valbara kandidater. Nuvarande system med långt i förväg tryckta listor gränsar i detta perspektiv – förvisso inte huvudorsaken till ovan beskrivna förslag – till att lura väljarna, att – utan att de känner till det – ge dem möjlighet att rösta på icke valbara kandidater. Därmed påverkar, och i grunden försämrar, man alla andra kandidaters möjlighet att nå de av riksdagen beslutade procentgränserna för att kunna bli personvald.

En valsedelsskrivare enligt ovan skulle med fördel ha kunnat användas redan vid de allmänna valen 2006. Nu bör emellertid Valmyndigheten ges i uppdrag att inför valet till Europaparlamentet den andra söndagen i juni 2009 – få i uppdrag att pröva ovanstående förslag.

När riksdagen den 18 november 2005 debatterade – beslut träffades den 25 november – förslaget till ny vallag (2005/06:KU9) avslogs, utan någon motivering alls, två motioner med samma förslag och innebörd som i den nu väckta motionen. Än tidigare hade emellertid riksdagen beslutat, på förslag av konstitutionsutskottet, att överlämna motionerna till den då aktuella Vallagsutredningen.

Fel! Okänt namn på

Någon prövning i sak har emellertid riksdagen aldrig gjort av förslaget, om man därmed menar att riksdagen också bör som sin mening ge till känna varför förslaget avvisas, helt enkelt på vilken grund det sker.

Eftersom det synes föreligga få skäl mot förslaget, bör detta av 2006/07 års riksmöte prövas i sak.

Slutligen finns skäl att påtala två ting av speciell innebörd:

1. Att tvinga partier, särskilt sådana som ännu inte har riksdags- eller EU-representation, att själva distribuera sina valsedlar framstår som en omotiverad åtgärd i syfte att snarast försvåra för det nya partiet att konkurrera med de från förra mandatperioden invalda. Partierna bör konkurrera med åsikter, inte genom att förhindra att valsedlar finns tillgängliga från alla partier som söker väljarnas förtroende.
2. Det framstår dessutom av miljöskäl som oansvarigt att låta trycka miljontals och åter miljontals valsedlar samt att transportera dessa kors och tvärs över landet när det finns en annan teknik tillgänglig som skulle minska kostnaderna, förenkla för partierna, förbättra servicen till väljarna och möjliggöra att fler väljare verkligen skulle ha möjlighet att utöver partivalet också påverka vem i ett visst parti som ska vara företrädare i riksdag, kommun, landsting eller EU-parlamentet.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 oktober 2006

Gunnar Andrén (fp)